

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพการเกษตรที่มีโอกาสให้ผลตอบแทนสูง มีรายได้ที่มั่นคงและสม่ำเสมอ เนื่องจากมักไม่มีปัญหาเรื่องราคาผลผลิตเปลี่ยนแปลงหรือตกต่ำเหมือนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ อีกทั้งโอกาสทางการตลาดของธุรกิจโคนมยังเปิดกว้าง เพราะในแต่ละปีประเทศไทยต้องนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท รัฐบาลจึงเร่งส่งเสริมการเลี้ยงโคนมอย่างแพร่หลายไปทั่วทุกภาคของประเทศ เพื่อต้องการเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบในประเทศให้สูงขึ้นสำหรับใช้บริโภคภายในประเทศและทดแทนการนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศ

การเลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มในปี พ.ศ. 2490 โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ได้มอบพื้นที่บริเวณห้วยแก้วเชิงดอยสุเทพ ให้เป็นที่ตั้งสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ จัดให้มีการเลี้ยงโคนมในบริเวณสถานี เพื่อเป็นการสาธิตให้เกษตรกรผู้สนใจเป็นแบบอย่าง (ธวัชชัย, 2530 อ้างโดย ทศนิยมและวารานา, 2532 : 5) และต่อมาจึงได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมอย่างจริงจังเมื่อโครงการโคนมไทย-เยอรมัน ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ตั้งขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีจุดประสงค์ในการวิจัย ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในภาคเหนือให้แพร่หลายและถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งโครงการนี้ได้เสร็จสิ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2517 หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมขึ้น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอำเภอเมือง กลุ่มสันกำแพง และกลุ่มออนหลวย ต่อมาได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. 2517 ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่กระจายอยู่ทั่วไปในแต่ละอำเภอ โดยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งสิ้น 855 ราย (เบญจพรรณและคณะ, 2540 : 19) อำเภอที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากและมีการเลี้ยงมานานแล้วคืออำเภอสันกำแพงและกิ่งอำเภอแม่ออน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายใหม่ คืออำเภอไชยปราการซึ่งเป็นพื้นที่ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตทางการเกษตร (คปร.) ซึ่งเกษตรกรมีแนวโน้มการขยายตัวในการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แม้ว่าในจังหวัดเชียงใหม่ จะมีการเลี้ยงโคนมมานานจนสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้ในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ปริมาณและคุณภาพของน้ำนมโดยรวมก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

ใจ เพราะบางพื้นที่ก็สามารถผลิตน้ำมันเฉลี่ยได้ในปริมาณสูงแต่หลายพื้นที่ก็ผลิตได้ในปริมาณต่ำ เนื่องจากรูปแบบ วิธีการเลี้ยง การดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรนั้นแตกต่างกันไป ในแต่ละพื้นที่ ได้เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติด้านการเลี้ยงโคนมในจังหวัด เชียงใหม่โดยวิจิต (2535) แต่ยังไม่มีการศึกษาโดยเปรียบเทียบจากผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเปรียบเทียบองค์ความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรโดยแบ่งพื้นที่ที่จะศึกษาเป็น 3 ระดับตามปริมาณของผลผลิตน้ำมันโดยเฉลี่ย แบ่งเป็นพื้นที่ที่ให้ผลผลิตสูง ปานกลาง และต่ำ ซึ่งพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ อำเภอสันทราย ไชยปราการและสันกำแพง ตามลำดับ เพื่อต้องการทราบถึงองค์ความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติของเกษตรกรในพื้นที่เหล่านั้นว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด จึงส่งผลให้ปริมาณน้ำมันที่ผลิตได้แตกต่างกัน และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อระดับ องค์ความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนม ซึ่งส่งผลต่อปริมาณผลผลิตของน้ำมันที่ เกษตรกรผลิตได้ การศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการส่งเสริมช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างถูกต้องและมี ประสิทธิภาพ ทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงโคนมให้ได้ผลผลิตสูงสุดและส่งผลต่อรายได้ของ เกษตรกรที่เพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัด เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบองค์ความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติที่มีผลต่อผลิตภาพการเลี้ยง โคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อองค์ความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติ และผลิตภาพการ เลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะสามารถนำไปปรับใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นประโยชน์แก่นหน่วยงานราชการ ธุรกิจเอกชน และผู้ที่สนใจต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

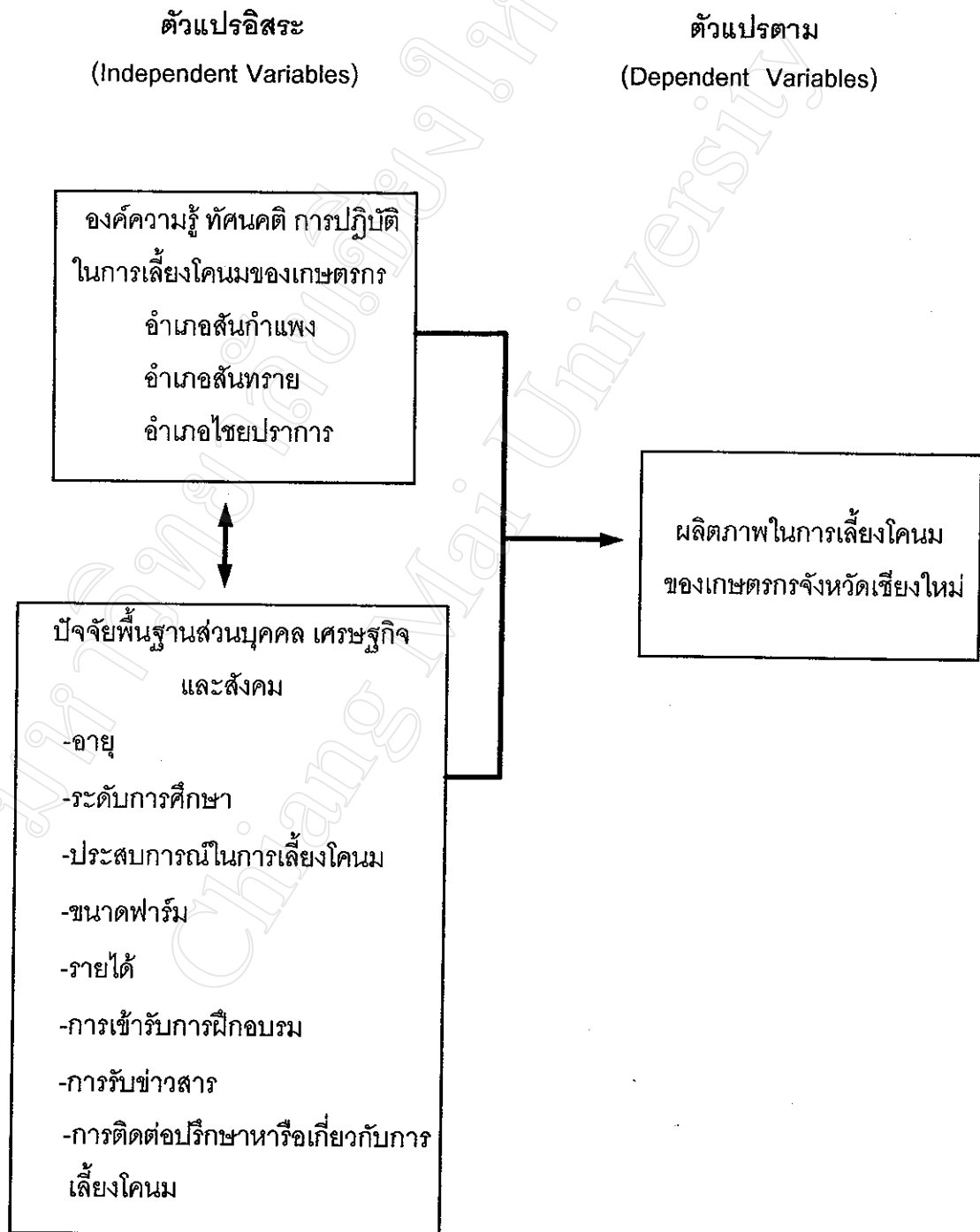
1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และผลผลิตภาพในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
2. ระดับขององค์ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์กับผลผลิตภาพในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาองค์ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ใน 3 อำเภอที่มีความแตกต่างกันของปริมาณผลผลิตน้ำนมเฉลี่ยที่ผลิตได้หรือผลผลิตภาพการเลี้ยงโคนม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือผลผลิตภาพระดับสูง ผลผลิตภาพระดับปานกลาง และผลผลิตภาพระดับต่ำ อำเภอที่ทำการศึกษาคืออำเภอสันทราย อำเภอไชยปราการ และอำเภอสันกำแพง ตามลำดับ และศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจที่มีผลต่อองค์ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ และผลผลิตภาพในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรเหล่านั้น

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยคือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอสันทราย อำเภอไชยปราการ และอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวความคิด

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งเป็นเจ้าของฟาร์มโคนมที่ตั้งบ้านเรือนและประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่

องค์ความรู้ หมายถึง การรับรู้ การเข้าใจในความรู้ที่สำคัญต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ซึ่งได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (เช่น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ผู้นำเกษตรกร เจ้าหน้าที่จาก อ.ส.ค. และนักวิชาการ) ว่าอาจมีผลต่อปริมาณผลผลิตน้ำนมเฉลี่ยที่เกษตรกรสามารถผลิตได้ วัดโดยข้อที่ตอบถูกต้องให้คะแนน 1 คะแนน และข้อที่ตอบผิดให้คะแนน 0 คะแนน

ทัศนคติ หมายถึง การตอบสนองตามการรับรู้ที่มีต่อ “องค์ความรู้” ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมและทัศนคติเกี่ยวกับการยอมรับในอาชีพการเลี้ยงโคนม วัดโดยข้อที่ตอบในทางที่มีทัศนคติที่เหมาะสมให้คะแนน 3 คะแนน ข้อที่ตอบในทัศนคติกลาง ๆ ให้คะแนน 2 คะแนน และข้อที่ตอบในทางที่มีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมให้คะแนน 1 คะแนน

การปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมที่เกษตรกรปฏิบัติ โดยอาจเป็นผลจากการได้รับความรู้ ทัศนคติของเกษตรกรหรืออาจเกิดจากประสบการณ์ของเกษตรกรเอง วัดโดยข้อที่ปฏิบัติถูกต้องเหมาะสมให้คะแนน 3 คะแนน ข้อที่ปฏิบัติกลาง ๆ โดยไม่เกิดผลเสียหายให้คะแนน 2 คะแนน และข้อที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องให้คะแนน 1 คะแนน

ผลผลิตภาพ หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลผลิตน้ำนมโดยเฉลี่ยของเกษตรกร โดยวัดจากปริมาณน้ำนมที่เกษตรกรผลิตได้เป็นจำนวน กิโลกรัม/ตัว/วัน ในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ระดับคือ

ระดับสูง	ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยสูงกว่า	13.50	กิโลกรัม/ตัว/วัน
ระดับปานกลาง	ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยอยู่ในช่วง	11.50-13.50	กิโลกรัม/ตัว/วัน
ระดับต่ำ	ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่ำกว่า	11.50	กิโลกรัม/ตัว/วัน

อายุ หมายถึง จำนวนเต็มของอายุจริงของเกษตรกร นับเป็นจำนวนปี

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดในระบบโรงเรียนหรือเทียบเท่าของเกษตรกร ที่ได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการ

ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นของตนเองหรือเป็นของครอบครัว นับเป็นจำนวนปี

ขนาดฟาร์ม หมายถึง จำนวนโคนมทั้งหมดที่เกษตรกรครอบครองเป็นเจ้าของ แบ่งเป็น 3 ขนาดคือ

ฟาร์มขนาดเล็ก	คือฟาร์มที่เลี้ยงโคนมจำนวน	1-10 ตัว
ฟาร์มขนาดกลาง	คือฟาร์มที่เลี้ยงโคนมจำนวน	11-20 ตัว
ฟาร์มขนาดใหญ่	คือฟาร์มที่เลี้ยงโคนมจำนวนมากกว่า	20 ตัว

รายได้ หมายถึง รายได้สุทธิที่เกษตรกรได้รับจากการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมต่อเดือน โดยคิดจากรายได้จากการขายผลผลิตต่าง ๆ ที่ได้จากโคนมที่เลี้ยงในฟาร์ม อาทิเช่น น้ำนมดิบ มูลโค และลูกโคตัวผู้ หักลบด้วยรายจ่ายที่สำคัญต่าง ๆ ที่เกษตรกรต้องจ่ายเป็นประจำทุกเดือนในขั้นตอนการผลิต เช่น ค่าอาหารหยาบ ค่าอาหารข้น ค่ายารักษาโรค โดยไม่คิดรายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเสื่อมของโรงเรือน และหนี้สิน

การเข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง เกษตรกรได้เข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมเป็นเวลาตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป ซึ่งจัดขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน โดยนับความถี่เป็นจำนวนครั้งในรอบ 3 เดือน

การรับข่าวสาร หมายถึง ความถี่ในการได้รับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในรอบ 3 เดือนจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น

การติดต่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม หมายถึง การปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรกับบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนม เช่น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ของรัฐ ตัวแทนจากบริษัทเอกชน นักวิชาการ เพื่อนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ณ สถานที่ต่าง ๆ เช่น ศูนย์รับนมและในฟาร์มโคนม โดยนับความถี่เป็นจำนวนครั้งในรอบ 3 เดือน